

ciók azt vizsgálják, hogy a főhős meddig őrizheti meg integritását, mikor kényszerül elárulni barátait, elveit, végeredményben saját magát is. A foglalkozás apró fázisokban halad előre, talán túlságosan is pontosan meghatározott állomásokon keresztül, hisz a játékok kiindulópontjaként adott szituációk némileg zártak, egy-egy újabb fordulatot készítenek elő, s így úgy hatnak, mintha egy előre megírt forgatókönyv irányítaná a foglalkozás résztvevőinek a játékaikat.

Néhány éve Magyarországon szinte egyedülinek ható klasszikus szerkezet (bevezető színházi előadás, majd annak a problémáit továbbgondoló foglalkozás) a hat program közül csak kettőben jelent meg, az Is-tenek ajándéka című Káva-produkció mellett a 21. Színház bemutatójában. Az Amese marad című program első részében Zalán Tibor darabját mutatta be az együttes. A jó nevű drámaíró a társulat számára készítette a szöveget, felhasználva hozzá az együttes improvizációit is. A falusi életképsorozat lényegében arról szól, hogy a jugoszláviai háború során Magyarországra menekült lányt, Amesét – miután kiderül, hogy a szülei valószínűleg meghaltak – többen is örökbe akarják fogadni. Emiatt konfliktusba kerülnek egymással, miközben a lány érzékenysége, érdekeire egyáltalán nincsenek tekintettel. Az előadást követő foglalkozás ezeket az eshetőségeket gondolja tovább: a gyerekek három csoportban azokat a lehetőségeket vizsgálják, hogy mi történik Amesével, ha egy-egy önjelölt nevelőszülőhöz kerül. Miközben valódi dilemmákat dolgoznak fel a felmerülő szituációk, a megfigyelőnek mégiscsak az az érzése, hogy a most kinagyított kérdés valahogy mellékes maradt a bevezető előadásban, amely inkább a felnőtt világ konfliktusaira, érdekellentéteire figyelt, s ehhez csak ürügyül szolgált Amese személye.

A három nap hat bemutatója között sem kiugróan magas színvonalú előadások, sem vállalhatatlanul rossz programok nem szerepeltek. Mintha elmúlt volna a TIE felfedezésének eufóriája, mintha itt-ott érződne már a rutin kísértése is. Dolgos hétköznapjait éli manapság Magyarországon a TIE. És hogy mivé fejlődik, az sajnos nem csak a társulatokon múlik.

Utak-módok

variációk a tánc és dráma modultárgy tanítására – 2003. március²

Kaposi László

A NAT megjelenésével (sokszorosán átpolitizált döntés eredményeként) létrejött egy kizárólag papíron létező „műveltségi terület”, a *tánc és dráma*. Ez a műveltségi terület nem csak abból áll, ami a nevében szerepel (ennyire nem lehetett leegyszerűsíteni a dolgokat...): keverve, összegyúrva van itt a dráma a hagyományörzéssel és -ápolással, az ünnepi szertartásokkal, a tánccal, a táncon belül népivel, társassal, történelmivel, tánc- és mozgásművészettel, a bábjátékkal és a bábkészítéssel, a bábszínházzal, a színi neveléssel. Keverve olyan, aminek lényege, továbbá eredete, múltja és jelene kapcsán van vagy lehet, s olyan is, aminek nincs és nem is lesz köze egymáshoz. Bár a „drámás” követelmények érezhetően hangsúlyosak voltak a NAT ezen részében, ezzel együtt a tánc és dráma részműveltségi terület taníthatatlan volt: nem csak mint tananyag hullott elemeire, hanem olyan pedagógus is ritkán akadt, aki azt teljes vertikumában tanítani tudta volna, hiszen egyformán értenie kellett volna a drámához, színházhoz, a bábjátékhoz, a mozgásszínházhoz, a néptánchoz, a társastánchoz, ráadásul át kellett esnie alapos néprajzos képzésen is. Egy kézen (a rossz nyelvek szerint *egy ujjon*, de lehet, hogy még ez is pozitív irányú túlzás) meg lehetett számolni azokat, akik a felsorolt területeknek mondjuk legalább a felén otthon és biztonságban érezhették magukat.

A NAT által összelapátolt anyag átfésülését, az összekuszált szálak kibogozását az adott terület tantervi megjelenésében az arányok felülvizsgálatát, a tananyag és a követelmények súlypontozását is felvállalta azon tantervek egyike-másika, melyek a NAT-hoz készültek – ezt mindenképpen meg kellett tenniük, hiszen mint említettük, az ott közölt tananyag egészében taníthatatlan volt, a követelmények jobbra teljesíthetetlenek. A kerettanterv tánc és dráma modulját kidolgozó csapat is hasonlólt vállalt. Előzménye volt a kerettantervi munkájuknak az, hogy hasonló (de nem azonos) összetételben készítettek már tantervet a tánc és

² Az Országos Közoktatási Intézet felkérésére készült tanulmány ("modultárgyak tantárgyi obszervációja") néhány ponton módosított változata. (K. L.)

drámához.³ Ezt a tantervet – bevallottan – alapul vették a modul tervezése során. A munkával együtt kényyszerűen fel kellett vállalniuk a szakmailag nem – legfeljebb politikailag – indokolható döntést, miszerint bizonyos évfolyamokon kap óraszámot a modul, annyit, amennyit, másutt semmit. Ezt még akkor is tudomásul kellett, hogy vegyék, ha a művészeti nevelés esetén a folyamatot nagyon fontosnak tartják, s akkor is, ha nem azokon az évfolyamokon kaptak óraszámot, ahol az életkorilag – szerintük, és sokak véleménye szerint is – elengedhetetlenül fontos lenne. A munka során fontos háttér-tudás volt az, hogy lesz olyan modul is, amelynek a fő feladata a hon- és népismerettel való foglalkozás, vagyis jogos feltételezésnek tűnt, miszerint nem kell a tánc és drámának olyan mértékben mindenevőnek lennie, mint a NAT-ban. A modul szervező területe a dráma lett – a színházi gyökerek és kötődések miatt ez a terület eleve összművészeti, szemléletében és módszereiben is integratív.

A fentiek kiterjesztett értelmezése is érvényes a dráma esetében. A modul tanításához készült útmutatóban (ami sajnos a gyakorlatban nincs jelen, még megrögzött drámások, a minden szakirodalmat begyűjtők számára is újat jelentett ennek létezése) szerepel a következő: „A tánc és dráma mint modul lehetőséget biztosít arra, hogy az egyes befogadó tárgyak tantárgyi tartalmait szervesen integrálja (például felismertesse a tanulókkal, hogy egyazon témát – pl. a rasszizmus vagy a géntechnológia által felvetett kérdések problematikáját – különböző történeteken keresztül is meg lehet fogalmazni). Emellett azonban rávilágíthat a különböző tantárgyak körébe tartozó ismeretek, műveltségi tartalmak összefüggéseire, a valós világban is megtapasztalható integrációjára (az atombomba működési elvének felfedezésével és az első bomba létrehozatalával kapcsolatos drámaórán például ötvözhető a történelmi-politikatörténeti ismeretek, a korabeli naplórészletek és a tudósok által írott nyílt levelek szövegelemzése, a technikai-katonai fölény alkalmazásával kapcsolatos etikai vonatkozások stb.). Ez a megközelítésmód hozzájárulhat a kerettantervben is megfogalmazott tantárgyi tartalmak integrációjához, illetve az egyes ismeretek és kialakított készségek pozitív transzferhatásához is. E folyamat hatására különböző tantárgyak tartalmi könnyebben válnak elsajátíthatóvá a tanulók számára, mivel nem elvont és életidegen formában, hanem konkrétan és aktív, személyes tapasztalattal megerősítetten jelennek meg előttük.”

(Zárójelben jegyezzük meg, de sokkal fontosabbnak tartjuk: mivel a témakörök és a tartalom vonatkozásában is a dráma a hangsúlyos a modulban, továbbá mivel dráma összművészeti volta miatt képes a befogadásra, akár a modul nevét is meg lehetne változtatni. Talán csak a NAT-hoz való ragaszkodás miatt az a neve, ami, egyébként teljes joggal lehetne dráma modulnak is nevezni. A kétszintű érettségi rendszerében már nem is tánc és drámából fognak érettségizni 2005-től, közép- vagy emelt szinten, hanem drámából. Lehet, hogy ez egy idő után visszafelé is hat majd.)

A fentiekben taglalt gondok érződnek a tánc és dráma modultárgy anyagán is: bár kevesebb területről, de érezhetően a szükségesnél, a vállalhatónál és a teljesíthetőnél jóval több helyről jönnek össze az ismeretek. Olvasóként mindenki érzi, hogy a szövegkörnyezettől független, így az addigiakhoz nem sok köze van például az 5. évfolyam anyagában a bábos technikák, illetve a bábkészítés témakör megjelenésének, hasonlóképpen nem szervül a néptáncos anyag: villogó háttér a sorok mögött, szinte kiabál a papírról, hogy a régi stílusú táncok megjelölés alatt említett legényes és ugrós nagyon más, mint amiről addig szó esett. Talán, ha bátrabbak a modul készítői, akkor még többet hagyhattak volna ki a NAT kínálta salátástáliból. De nem voltunk azok – így *tartalmi szempontból*, főként az 5-6. évfolyam anyaga széteső. A 9-10. évfolyamé sokkal egységesebb, mivel ott a NAT (több év óta nyilvánosan meg nem magyarázott módon) nem adott semmiféle kötelezően figyelembe veendő anyagot: a tánc és dráma esetében ugyanis a 8. évfolyam a „véget jelentette”. Ezek az évfolyamok például semmiféle „kanonizált táncrend” (népi, társas, történelmi stb.) oktatása nem szerepel a kerettantervben, megtalálható helyette viszont a többféle mozgásrend szerint is tanulható, tanulmányozható témakörök, tartalmak sora.

Mennyiségi szempontból is problémákat jelent a modultárgy, főként a 6. évfolyamon. Ott ugyanis az utolsó pillanatban változtatták meg modul óraszámát (értsd: csökkentették). Lehetnek mennyiségi problémák az 5. évfolyamon, de ott csak abban az esetben, ha az adott oktatási intézményben nem teljesítették a NAT által az első tantárgyszakaszra előírtakat. Erre nagy esély van, hiszen hiába készült a 1-4. évfolyamra

---

³ A Kerekasztal tanterv elkészítésében a jelen sorok írója által összefogott csapatban Szauder Erik és Uray Péter mellett közreműködött Szabó Zsuzsa és Vörös Árpád. Ez a tanterv részekre, tantárgyakra bontotta a NAT-ban szereplő elemeket, s jó néhányat ki is hagyott közülük...

is részletes, a témaköröket és tartalmakat az említett 5-6. és 9-10. évfolyamoknak megfelelő részletességgel tárgyaló tanterv, annak csak kivonata jelenhetett meg – önálló óraszám nélkül, integrálva a magyar nyelv és irodalomba.

A magyar drámapedagógusok harminc éve, kitartóan, bár változó lelkesedéssel vitatkoznak azon, hogy a dráma módszerként vagy önálló tárgyként lenne-e leginkább a helyén a hazai oktatási gyakorlatban. Most, hogy van egy – a helyi akarattól függően – önállóvá is tehető tantárgyuk, természetesen ismét felerősödött ez a vita: sokan állítják azt, hogy a dráma mint módszer teret kell, hogy kapjon más tantárgyak munkájában. Még igazából gyökeret sem verhetett, meg sem erősödhetett ez a tárgy a magyar oktatásban, máris, a drámapedagógusok között is megosztja a véleményeket. Ezzel együtt a drámapedagógusok többsége – az említett vitától függetlenül, az előző évi visszajelzések alapján – nyilvánvalóan jó néven vette, hogy a tánc és dráma mint *egységes modul*tárgy kívánt megjelenni a kerettanterv szerkezetében. A modul tárgy tervezői úgy vélték, hogy a helyi tantervek készítése során ez az alapelv gyakorlati szempontból annyit jelent majd, hogy a készülő helyi tantervekben a cselekvéses művészeti terület egyes elemeinek – azaz a *drámának, a bábjátéknak és a táncnak* – egymással szoros összefüggésben, szerkezetileg-tartalmilag összehangoltan kell megjeleníteniük. Bármely tevékenység oldaláról indítsa is el tehát a pedagógus a munkát, célszerű törekednie arra, hogy a létrehozott tartalmakat, formai megoldásokat a többi formanyelv eszköztárának bevonásával kiegészítse, gazdagítsa, újrafogalmaztassa. (Egy olyan esetben például, ha a táncos foglalkozás keretében stilizált mozgásformák összefűzésével foglalkoznak a tanulók, szerencsés lehet a mozgásokat valamilyen drámai tartalom köré építeni, illetve a történetben megjelenő figurák megjelenítését maszkos játékkal megerősíteni.)

Hogyan jelent meg a magyar iskolákban a tánc és dráma?

Ennek korrekt felméréséhez alapos és feltehetőleg hosszadalmas vizsgálatra lenne szükség. Nem elég hozzá egy amatőrnek tekinthető kérdőív és néhány interjú (amit jelen esetben használt ezen sorok szerzője). Feltehetőleg a kérdőíves információszerzés és az interjú mint módszer sem megfelelő jelen esetben, hiszen pontosan azoknak nem lesz okuk igaz válaszokat adni, akik az integráció leple alatt semmit nem tesznek ezen a területen.

Talán éppen egy olyan alapos vizsgálat adhatna hű képet, ami gyakori hospitálással és a „tanügyi dokumentumok” alapos tanulmányozásával járna együtt.

Éppen ezért az alábbiakban csak a tánc drámát érintő egyes próbálkozások, utak-módok megjelölésére vállalkozhatunk. *Véleményünk szerint az alábbiak* – minden már említett aggály ellenére – *fedik a létező utakat. Csak éppen az arányokra nem tudunk érvényeset mondani.*

Elkezdték tanítani a tánc és drámát...

a) Önálló tárgyként tanítják

A modul tárgy évi 18-18 órát kapott az 5-6. évfolyamon, ami kiegészíthető az iskola keretéből. Azok, akik elkezdtek tanítani a tánc és drámát a következő keretek között tették.

Kéthetente egy órában, egész éven át (évi 18 óra)

A gyakorlatban dolgozók közül többen *folyamatellenesnek* tekintik ezt a szervezési rendet –, az általam kérdezettek közül egyetlen iskolában választották ezt a megoldást. Állítólag órarendi problémákat jelent, továbbá, ha csak ilyen gyakorisággal (beleszámítva az időnként elmaradó órákat) találkozik a tanuló a tárggyal, illetve a tanár az osztállyal, akkor a művészeti területre vonatkozó formanyelvi ismeret terén még lehetséges az előrelépés, de a tárggyal együtt járó képességfejlesztés, közösségépítő, személyiségfejlesztő folyamatok megvalósulása nagy nehézségekbe ütközik.

Az az iskola, ahol ezzel a megoldással találkozhattam, az óraszám minimális szinten tartása mellett vállalta a csoportbontást: fél-fél osztálynak van kéthetente egy tánc és dráma tanórája.

Kombinált megoldás: az első féléven tömbösítve, a másodikban kéthetente egy órában (évi 18 óra)

Hatásos bevezető, hiszen a gyerekek, a szülők és a kollégák felé egyaránt megnyerő lehet néhány nagyobb időtartamú akcióban látni a tanulókat: olyan körülmények között, amelyek megközelítik a helyben elérhető ideálist. Erre a „sikerpropagandára” épül a második félév kifelé kevésbé látványos műhelymunkája. (Ennél a változatnál könnyen megoldható az első félévben külsők bevonása.)

Hetente egy órában, fél éven át (évi 18 óra)

Az éves tananyag egyetlen félévben: állítólag kevesebb az órarendi, tervezési probléma, a folyamatjelleg ebben a rövid időszakban felerősödhet. Népszerű megoldásnak számít. Más lapra tartozik, hogy ennyi idő alatt egyes évfolyamok (pl. a már említett 6. évfolyam) anyagát nem lehet megtanítani.

Hetente egy órában, egész éven át (évi 36 óra)

Ebben az esetben az iskola által szabadon kezelhető órakeretből kapott a tánc és dráma modul. Ehhez az szükséges, hogy *a)* a tantestület belássa a tánc és dráma tanításának fontosságát, illetve lehetetlenségét a kerettanterv által biztosított óraszámban és/vagy *b)* olyan drámatanára legyen az iskolának, aki el tudja fogadtatni szakmai érveit a testülettel. Leginkább azokban az intézményekben kapott a tánc és dráma modul a kerettanterv által biztosítottnál nagyobb óraszámot, ahol több drámatanár van az intézményben, vagy ahol az iskola profilja miatt a művészeti nevelést (kerettanterv nélkül is) eleve kiemelten kezelik.

Tömbösítve, néhány alkalom alatt (évi 18 óra)

A magyarázat: ha csak néhány alkalommal is, de érje erős hatás a tanulókat. Arra a néhány alkalomra kapja meg a tánc és dráma azt az óraszámot, amivel ideális lehet egy-egy találkozás felépítése. Mivel a magyar iskolákban gyakran nem alkalmasak a termek (például) a tánc és dráma tanítása során végzendő munkához, az azok átrendezése, valamint a hangulatteremtés „kötelező” feladata miatti idővesztés, a szünetekkel kényszerűen szabdalta munka (amely persze nem a belső folyamatok szerint tagol), a tanulók napi megsokkolt túlterhelése, mindezek olyan érvek, amelyek amellettszólnak, hogy érdemes akár hétfélig időpontokra összevonva megtartani a tánc és dráma modul óráit. Ez a néhány erős hatás esetenként fontosabb lehet, mint a (nevelési) folyamat – mondják ezen megoldás hívei.

Fontos, és az említett szervezési eljárások bármelyikéhez társítható megoldás, hogy a tánc és dráma modul óráit úgy helyezték el, hogy utána már ne legyen tanóra, így a befejezéssel nem kell minden esetben szigorúan alkalmazkodni a csengetéshez...

b) Integrálva tanítják

A kérdés, hogy milyen tantárgyhoz csatolják a drámát. Az Oktatási Minisztérium honlapján megtalálható, a kerettantervre vonatkozó kérdéseket és feleleteket tartalmazó írásban azt olvashattuk, hogy jogilag sem lehetséges a modultárgy további bontása, például táncra és drámára. Merthogy szakmailag nem szerencsés az integrációs szándékkal megalkotott tanterv darabolása, az biztosnak látszik. Ennek ellenére több intézmény folytat (e tekintetben) jogellenes gyakorlatot, pl. a testnevelő tanár táncos képzettsége miatt a modul egy részét a testnevelés órákhoz, míg a fennmaradó részt a magyar nyelv és irodalomhoz csatolták. Az alkalmazott variációk közé tartozik az ének-zene és a magyar közötti osztozkodás is. Nyilván színezhető a kép (a biológia-testnevelés-ének között felosztott óraszám joggal veti fel az *itt a dráma, hol a dráma* kérdését), jó néhány változat fordulhat még elő az országban. A variációk számától (és sorolásától) eltekintve nagy valószínűséggel állítható, hogy ahol a más tantárgyba való integrálást választották, ott *többségében* a magyar nyelv és irodalom a befogadó.

Mit jelenthet ez a gyakorlatban?

a) Gyakran csak és kizárólag a magyar nyelv és irodalom óraszámának növelését. Amúgy joggal tehető fel a kérdés: egyáltalán lehetséges-e a magyaron belül tanítani a drámát? (Azért a drámát említjük itt – jóformán kizárólagosan –, mert a köztudat, nyilván tévesen, a modul tartalmi közül ezt véli leggyakrabban az irodalomhoz tartozónak... A dráma a kerettantervi értelmezésben nem az irodalom harmadik műneme, hanem csoportos játéktevékenység, amelynek során a résztvevők képzeletbeli világot építenek fel, abba szereplőként vonódnak be, a fikción belül valós problémákkal találkoznak, s ezekből a találkozásokból valós tudásra, tapasztalatra tesznek szert.)

Teljesíthető-e a modultárgy összes követelménye, ha hozzácsapják a „nagy testvérhez”?

A drámás szakmai válasz az, hogy nagy valószínűséggel nem. A tánc és dráma modulnál nem az irodalom, hanem egy másik művészeti ág (a színház) formanyelvének tanítása a cél. Az egyes művészeti ágak jelentős különbségei már önmagukban gyakran képezik akadályát az integrált tanításnak. (Talán nem véletlen, hogy nem tanítják együtt például az éneket és az irodalmat, annak ellenére, hogy pl. a dal mint műfaj mindkettőben szerepel.) Az olyan formai elemek, mint az alapvető drámai konvenciók megismerése és alkalmazása (a modul 5. évfolyamos anyagának egyik témaköre) nem tanítható egykönnyen pl. a magyar irodalom anyagán belül. Ez önálló *drámamunkát, annak alapján történő kifejtést* igényel. Hasonló a helyzet a modulban szereplő társművészeti területekkel, a táncos és bábos ismeretekkel. Tantárgyi tanterv született tánc és dráma címszó alatt, s itt a dráma nem módszerként jelenik meg. (Vagyis a tánc és dráma nem a ma-

gyar nyelv és irodalom szolgáltatója.) Magyarán: ha integrálják a modult, a tanítás során akkor is többnyire szét kell választani a befogadó tárgytól. Ilyen esetekben jobb, ha külön kezelik, ez legalább megkönnyíti az értékelést.⁴

b) A magyartanítás „fűszerezése”, módszerbeli színezése: a gyakorlatban nem jelent többet, minthogy gyakrabban kerül sor tanórai dramatizálásra, emellett szabályjátékok alkalmazásában csapódik le.

A tanórai dramatizálásról már rég tudjuk, hogy igazából a tanulói figyelem élnékitését, hangsúlyosabban a *színjátékos megjelenítés minőségét* célozza, s nem a vizsgált helyzetek és történetek mélyebb feldolgozását. A modulban szereplő „történetek feldolgozása a dráma eszköztárával, bábjátékkal, tánccal” témakört vélük többen olyannak, ami a dramatizáláshoz közel áll – ez szakmai tévedés, mivel ott dramatikus improvizációról van szó, míg az iskolai-tanórai dramatizálás többnyire színjátékos improvizáció. Ennek alapján nem fedi ezt a fajta tevékenységet, vagyis a megszokott formában történő tanórai dramatizálásnak a modul követelményeihez nem sok köze van. A drámapedagógusok által (is) kedvelt szabályjátékok alkalmazása csak a modul témaköreinek egyikét érinti, az összes többit nem. (Csak az 5. évfolyamon szerepel még másik hat témakör, a 6. évfolyamon pedig hét.)

Jelentős akadályát képezi a modul integrált tanításának az, hogy *a befogadó tárgyat tanító pedagógusok többsége a modul tanításához szükséges alapvető szakmai tudással nem rendelkezik*. Ez gond, annak ellenére, hogy egy oktatási miniszteri közlemény lehetővé teszi, hogy 2008-ig a tárgyhöz szükséges szaktudás nélkül tanítható legyen ez a modul is. A drámapedagógia és a táncpedagógia is szakmává vált, s a mindazok, akik részt vettek ilyen irányú képzésen vagy továbbképzésen, azok állítják (mégpedig hiányként), hogy az efféle szakismeret nem része a pedagógusok alapképzésének. Más (bármilyen) szakos egyetemi-főiskolai végzettségükkel, csak azzal, továbbképzések nélkül semmit sem értenének hozzá. Így általában semmit nem ért a drámához például a miniszteri rendelettel a területre (feltehetőleg főként az óraszámra, a tárgy legalizált eltüntetésére) rászabadt magyar, esztétika, művészettudomány, ének-zene, testnevelő szakos tanárok sokasága. E rendelet szerint 2008-ig nekik *csak* ajánlott akkreditált továbbképzés elvégzése.⁵

Kissé alaposabb tájékozódással a minisztériumi közlemény szerzői észrevehették volna, hogy a NAT utáni továbbképzési hullám (a nagy mértékű továbbképzési támogatás miatt is) nagyon sok drámás képzést eredményezett. *Egyrészt* csak a Magyar Drámapedagógiai Társaság képzésein végzett kb. 1200 fő, de a különböző intézmények, intézetek, alapítványok, cégek stb. által akkreditált drámapedagógiai képzések száma *húsz feletti volt*, s ezek egy része aktívan működött. Hasonló számmal alapítottak tánc és dráma elnevezés alatt pedagógus továbbképzést! *Másrészt* az utóbbi években a felsőoktatási intézmények a drámapedagógia, illetve a tánc- és drámapedagógia szakirányú továbbképzési szakokon (van olyan, amelyik feltüntetni kihelelyezett képzést szervez) évente több száz hallgatót bocsátanak ki. Lassan ott tartunk, hogy a magyar iskolák számával megegyező lehet az akkreditált továbbképzésen, illetve a szakirányú továbbképzési szakon drámát tanultak száma. A képzések résztvevőinek tudásszintje, elméleti és gyakorlati tudásuk aránya, gyakorlottságuk foka, egyáltalán tudásuk korszerűsége, a kerettantervhez közeli vagy éppen távoli volta, más megközelítésben pedig munkahelyeik eloszlása, a területi lefedés nyilván kérdéses... Talán éppen ezért a rendeletbe az is bekerülhetett volna, hogy a modulhoz kapcsolódó akkreditált továbbképzés elvégzése *kötelező* (a jelenleg ott szereplő, szakmailag elírásnak tűnő *ajánlott* helyett). Ez nem akadályozta volna a modultárgy indítását – így is több iskola azért tette át az 5. évfolyam II. félévére, vagy éppen a 6. évfolyamra a tánc és drámát, hogy az így nyert idő alatt a modul tanítására kiválasztott kollégát valamilyen alapképzésre beiskolázhassa.

A kerettantervi modulok bevezetése a pedagógusok képzettségére, képzésére-továbbképzésére kiterjedő figyelemmel valószínűleg sikeresebb lehetett volna. De mint a NAT-nál, itt sem kapták meg az iskolák a kellő felkészülési időt, aminek egyértelműen politikai, nem pedig szakmai okai voltak.

Ha valaki az akkreditált továbbképzéseket választja, akkor az alapszintű tájékozottsághoz és gyakorlottsághoz is legalább 120 órás tanfolyam szükséges, s aki nem alapszinten akar tanítani, annak sokkal több (számukra indítják egyre több felsőoktatási intézményben a drámapedagógia szakirányú továbbképzést, négy félévben, kb. 500 órában). A modul szerzői szerint legalább a 120 órára meghirdetett pedagógus továbbképzések valamelyikét célszerű elvégeznie annak, aki akár az 5-6. osztályban, akár a gimnáziumok 9-

⁴ A gyakorlatban teljes tétovaság övezi a modul értékelését abban az esetben, ha más tantárgyba integrálva jelenik meg.

⁵ Közlemény a kerettantervek kiadásáról, bevezetéséről és alkalmazásáról szóló 28/2000 (IX. 21.) OM rendelet alapján induló kötelező kerettantervi modulok oktatásának képesítési feltételéről (2001. ápr.)

10. évfolyamán ezt a modult tanítani kívánja (annak is, aki maga nem kívánja, de ezt várják tőle a munkahelyén).

A modul tanítására alkalmazhatók külsősök (óraadók) is. Több esetben talákoztam olyan megoldással, amikor a külsősök szaktudással bőségesen, de pedagógus végzettséggel egyáltalán nem rendelkeztek. A gyakorlat ilyen szempontokból realista a törvényi szabályozáshoz képest. A törvény szerint (jelenleg) a szaktudás mellőzhető, a pedagógus diploma nem. Ennél a szintnél az igazgatók nagy része azért jobban ért a pedagógiához, egy részük pedig kellően bátor is (és nem érdeklik a rossz szabályzók)...

Nem kezdték el tanítani a tánc és drámát...

A következő tanévben teszik ezt – más „jogszerű”, „hivatalos” magyarázat az általános iskolában nincs. A modul tárgyak közötti cserékkel lehetséges, hogy az 5. évfolyamra kerül a hon- és népismeret teljes, kétéves anyaga, míg a 6. évfolyamra a tánc és drámáé. Így mindegyik tárgyra jutna heti egy-egy óra. Ez természetesen nem zárja ki, hogy a fentiekben leírt utak-módok közül más is számításba jöjjön: például továbbra is lehetséges a modulok tömbösített tanítása, vagy kéthetente *dupla* órában (ami a tánc és dráma szempontjából nem is számít rossz megoldásnak).

A gimnáziumok esetében a kerettantervek kiadásáról szóló miniszteri rendelet megengedi, hogy a 9-12. évfolyamon az iskolák szabadon átcsoportosítsák egyebek mellett a tánc és dráma óráit is. Így ott még szabadabban halasztható a dolog –, egészen addig, amíg a modul tanításához szükséges szaktudással rendelkező tanár nem áll rendelkezésre. Mindenesetre érdemes felhívni a figyelmet arra, hogy talán inkább a gimnázium első éveiben lenne leginkább a helyén ez a modul, s nem annyira azokon az évfolyamokon, amikor az érettségi és a felvételi miatt úgysem figyel senki az ilyen „apróságokra”. (Vagyis ezeken az évfolyamokon még nagyobb az „asszimiláció” esélye.)

Találkozhattam olyan nézetekkel is, miszerint „mi ezzel nem foglalkozunk”, más a dolgunk, mást vár tőlünk a tanuló, nem tánc és drámát vár a szülő stb. Ezen vélemények egy-egy iskolában az adminisztrációs feladat szintjére süllyeszti a drámát (ti. hogyan lehet „leadministrálni”). Egyben jelzése is annak, hogy a gyakorlatban elégük van a kollégáknak a reformokból, abból, hogy megmondják nekik, miből mennyit...

Tankönyvek, segédletek

Nem egyszer kaptak kissé irigy megjegyzéseket az utóbbi időkben a drámapedagógusok miatt, hogy van szakirodalmuk. Igaz, megjelent néhány alapkönyv, vannak szöveggyűjtemények, rendelkezésre áll néhány tanári segédlet. A gyerekekkel, fiatalokkal drámán keresztül foglalkozó kollégák közül – ha valaki éppen nem a saját ötleteire akar játékot szervezni – mindenki választhat már *idehaza készült* drámaóratervet, de ezek a kiadványok még a NAT-hoz készültek, ami azt jelenti, hogy a törvényi szabályozással megváltoztatott tartalmak és a szintén változó követelmények miatt jelentős átalakításra, adaptációra szorulnak. A NAT megjelenését követő ilyen irányú pedagógiai innovációnak nyomai sincsenek ma (vagy ma még?). Jelenleg a piacon csak sebtében módosított, éppen a kerettantervi kívánalmaknak nem megfelelő kiadványok találhatók. Ezek egy része (a cím átírásán kívül) még azon a szinten sem foglalkozott az adaptációval, hogy a jellemzően NAT-os, a kerettantervben egyáltalán nem szereplő követelményeket minden esetben törölje. A piaci orientáció látszik ezeken a munkákon: minél gyorsabb anyagi siker elérése.

(...) Sajnos az elindulás segítése végett készült (s tanulmányunkban már említett) módszertani útmutató csak helyvel közel jutott el a végvárákig.

Fel kell vetni azt a kérdést is, hogy a segédletek, tankönyv nélkül mennyi idejébe kerül a pedagógusoknak a tánc és dráma tanítására való felkészülés. Azt is, hogy megfizeti-e ezt valaki... Nos, a legkevesebb, amit válaszadóim megjelöltek a tanórai felkészülésre, az a tanóránként 0,5-1 óra volt (de ez unicumnak számított). A többség jóval nagyobb számokat adott meg – és válaszaik alapján nyilvánvalónak tűnik, hogy ezt az innovációt senki nem fizeti meg nekik...

A mi zavaró, mi számít feleslegesnek a modul anyagában, illetve mit tenne még bele kérdésekre kapott válaszokban nagy a különbség: válaszadóim tematikusan jobbra szűkítenének az anyagon (többen kihúznák például a hagyományörzéshez és a néptánchoz tartozó elemeket), míg mások azt nyilatkozták, hogy a *mi kellene bele* kérdésre adandó válaszhoz kevés még jelenleg a rálátásuk, a tapasztalatuk.

